

יורד לאומנות חבירו (ב')

בבא בתרא (כא:) - אמר רב הונא: האי בר מבואה דאוקי ריחיא, ואתא בר מבואה חבריה וקמוקי גביה, דינא הוא דמעכב עילויה, דא"ל קא פסקת ליה לחיותי.
לימא מסייע ליה מרחיקים מצודת הדג מן הדג כמלא ריצת הדג, וכמה אמר רבה בר רב הונא עד פרסה [רש"י] - צייד שנתן עיניו בדג עד שהכיר חורו מרחיקין שאר ציידין מצודתם משם אלמא אע"ג דלא זכה ביה ולא מטא לידיה מרחיקין משם דא"ל קא פסקת לחיותי], שאני דגים, דיהבי סייארא [רש"י] - נותנין עין בהבטם להיות נוהגים לרוץ למקום שראו שם מזונות הילכך כיון שהכיר זה חורו ונתן מזונות בתוך מלא ריצתו בטוח הוא שילכדנו דהוה ליה כמאן דמטא לידיה ונמצא חבירו מזיקן אבל הכא מי שבא אצלי יבא ומי שבא אצלך יבא].

תוספות ב"ב (כא:) - מרחיקין מצודת הדג כו' - אע"ג דר"ת מפרש דבדבר של הפקר אפי' רשע לא מיקרי ... ולא מיקרי רשע אלא בעני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה משום שאם לא ישתכר במקום זה ימצא להשתכר במקום אחר והך דשמעתא לא קשיא דאע"ג דהוי דבר של הפקר מ"מ בכמה מקומות ימצא שיוכל לפרוס מצודתו ועוד דהכא אומנותו בכך.

תוספות קידושין (נט.) - ונראה דהתם היינו טעמא מפני שהוא יורד לאומנתו כי ההיא דקאמר התם (שם) האי בר מבואה דאוקי ריחיא ואתא בר מבואה ואוקי בהדיה מצי לעכובי עליה דקאמר ליה דקא פסקת לחיותאי. ועוד אומר רבינו מאיר אביו של ר"ת דמיירי בדג מת שכן דרך הדייגים להשים במצודות דג מת והדגים מתאספים שם סביב אותו הדג וכיון שזה פירש מצודתו תחילה וע"י מעשה שעשה זה מתאספים שם סביב ודאי אם היה חבירו פורש הוה כאילו גוזל לו ויכול לומר לו תוכל לעשות כן במקום אחר.

[המשך סוגיא דב"ב] מיתיבי עושה אדם חנות בצד חנותו של חבירו, ומרחץ בצד מרחצו של חבירו, ואינו יכול למחות בידו, מפני שיכול לומר לו אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי. תנאי היא דתניא כופין בני מבואות זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חייט ולא בורסקי [רש"י] - ממקום אחר להשכיר לו בית במבוי ויש כאן בני אותה אומנות], ולא מלמד תינוקות, ולא אחד מבני בעלי אומניות, ולשכנו [רש"י] - הדר במבוי כמוהו] אינו כופיהו [רש"י] - מליד לאותו אומנות], רשב"ג אומר אף לשכנו כופיהו [רש"י] - ורב הונא הוא דאמר כרשב"ג].

אמר רב הונא בריה דרב יהושע פשיטא לי, בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב [רש"י] - מלעשות כאן אומנותם ולהביא כאן למכור, ואפילו לרבנן דאמרי לשכיניו אינו כופיהו], ואי שייך בכרגא דהכא - לא מצי מעכב. בר מבואה אבר מבואה דנפשיה - לא מצי מעכב [רש"י] - את המבוי מליד לאומנותו כרבנן ולא כרב הונא]. בעי רב הונא בריה דרב יהושע בר מבואה אבר מבואה אחרת מאי [רש"י] - מי מצי מעכב בן המבוי הזה או לא, מי הוי שכיניו ואינו כופיהו, או דילמא שכיניו דאמור רבנן בבר מבואה דההוא מבוי קאמרי, אבל בר מבואה אחרת לאו שכיניו הוא], תיקו.

יורד לאומנות חבירו (ב')

רמ"א (ח"מ סי' קנ"ו ס"ז) - י"א הא דבני העיר יכולין למחות בבני עיר אחרת, היינו דוקא בדליכא פסידא ללקוחות, שמוכרין כשאר בני העיר וגם סחורתם אינה טובה יותר משל בני העיר, אבל אם נותנין יותר בזול, או שהיא יותר טובה, שאז נהנין הלוקחין מהן, אין מוכרי הסחורות יכולים למחות (הרא"ש וטור בשם הר"י הלוי), וכשמביאים סחורה אחרת שאין לבני העיר, אע"פ דלא מוזלי במקח ואינה יותר טובה, אינם יכולין למחות (ב"י מדברי הפוסקים).

רמ"א (שם ס"ה) - אדם שיש לו עובד כוכבים מערופיא יש מקומות שדנין שאסור לאחרים לירד לחיותו ולעסוק עם העובד כוכבים ההוא, ויש מקומות שאין דנין, ויש מתירין לישראל אחר לילך להעובד כוכבים ההוא להלוות לו ולעסוק עמו ולשחודיה ליה ולאפוקי מיניה, דנכסי עובד כוכבים הם כהפקר, וכל הקודם זוכה. ויש אוסרין (כ"ז במרדכי פרק לא יחפור והגהות מיימוני פרק ו' דשכנים, וע' לקמן סי' שע"ו), ואפילו ישראל שעושה מלאכה אצל עובד כוכבים, ורגיל בכך, אסור לישראל אחר ליכנס שם ולהוזיל המלאכה, ואם רוצה לעשות גוערין בו. מיהו אם עבר ועשה, אין מוציאין מידו (בית יוסף בשם הרשב"א). ועיין לקמן סימן רל"ז.

שו"ת הרמ"א (סי' י') - היסוד הפשוט הראשון הוא בפרק לא יחפור ב"ב כא ב אמר רב הונא האי בר מבואה דאוקים ריחיא ואתא בר מבואה חבריה וקא מוקים גביה דינא הוא דמעכב עליה. אם כן הרי לפנינו שמדינינו אין לו ליענטילומר שני לדפוס זה כלל, והגאון הנ"ל היה יכול לעכב עליו, וכן מצוה על הדיינין של ישראל. ואע"ג שהרב אלפסי והרא"ש פסקו דלא כרב הונא דקם ליה כיחידאי, מכל מקום אומר אני שיש להתיישב בדבר. שהרי במרדכי פרק לא יחפור (סי' תקטז) מייתי בשם אביאסף וז"ל: מבוי הסתום משלשה צדדין רק בצד אחד הוא פתוח לכנוס בו, ודר ראובן אצל סופו הסתום ובא שמעון לדור כנגד הצד הפתוח, שאין כותי יכול ליכנס למבוי אם לא שיעבור על פתח שמעון, דינא הוא דמעכב עליו כדרב הונא עכ"ל. א"כ משמע שהלכתא כוותיה דרב הונא מדמייתי ראייה מיניה. אלא ע"כ צריכין אנו לחלק בדבר דברי היזקא כגון הכא גבי מבוי שבודאי יזיק לו, כ"ע מודו דהלכתא כרב הונא. ואם כן בנדון דידן נמי בריא היזקא הוא, כי היענטילומר השני נתן להכריז שכל ספר יוזיל זהוב טפי מהגאון, ומי ראה זאת ולא יבא אליו לקנות ממנו, ויכול הוא להוזיל כי הוא מעשירי הארץ. לכן גם בדינינו הלכתא היא כרב הונא.

שו"ת חתם סופר (ח"מ סוס"י ע"ט) - מי שהוציא דבר חדש [ובתנאי שלא יהי ח"י תורה ופסקי הלכות שאסור ליטול שחר וליהנות ממנו בעוה"ז, אבל מגיהי ספרים ופוסקי טעמי דמותר ליטול עליהם שחר] וכגון החכם השלם מו"ה וואלף היידנהיימר שי' שנודע לי מהגאון מחנה לוי ז"ל כילה כמה זמנים בהגהת הפיוטים ולתרגמם בלשון אשכנז ואלמלא הוא הפיוטים כבר נשתקעו ולא נאמרו בדורות הללו כידוע והוא טרח וקביץ כמה ספרי למאות הנצרכי לזה העסק והוציא ממון רב וגאונינו רבותינו חסידי אשכנז צ"ל קבעו שחרו למינקט לי' שוקא על כ"ה שנין שלא ישיג אחר גבולו... ושאר המדפיסים ידפסו מחזורים אחרים או ספרים אחריי ולמה יהנו במה שהמציא הוא והו"ל כציז דגים אליבא דר"מ אביו של ר"ת בתו' פ' האומר שהוא הציז גם קיבוץ הדגים על כן ירחיקו שארי הציידים רחוק פרסה כנ"ל והכא נמי דכותני'.